

ARABICIZING POLICY AGAINST SYRIAN TURKMENS DURING THE PERIOD OF HAFAZ AL-ASSAD

HAFIZ ESAD DÖNEMİNDE SURIYE TÜRKMENLERİNE YÖNELİK
ARAPLAŞTIRMA POLİTİKASI

Abdullah AYDIN¹

Abstract

Syria, our neighbor with whom Turkey has its longest border, is home to our Turkmen cognates sinking into oblivion who have a centuries-old accumulation of history and culture there. In the past, Syrian Turkmen suffered from dramatic pressures after Syria was taken out of the control of Ottoman Empire and a French mandate government was established in the region at the end of the World War I. Likewise, during and after annexation of Hatay by Turkey, the Arabian governments tried to assimilate Turkmen in the Arab majority, who were Sunni Muslim like them, developing policies of pressure and assimilation against Turkmen. The lack of Turkish policies for protecting the rights of the Turks in Syria following the annexation of Hatay by the country opened new doors for the Arabian governments in this regard. Baath Party, ruling the country since 1963 and Hafez Al-Assad, leading the Baath Party as of 1970, maintained the policy of assimilation against Syrian Turkmen more strictly. The Turkmen, considered as the remainder of Ottoman Empire and the spies of Turkey by Assad government, were deprived of many rights and prevented from creating political and economic power in the country. The border, water and terror problems between Turkey and Syria during the period of Assad worsened the policy of pressure and suppression against Turkmen. As a result of this policy of assimilation and pressure, some Turkmen were arabicized and has lost their language and even their identities. The traces of Turkish presence of hundreds of years in Syria were thus tried to be obliterated.

Keywords: SyrianTurkmens, Baath Regime, Hafez Al-Assad Era, Arabization Policy, Turkey-Syria relations.

Özet

Türkiye ile en uzun sınıra sahip komşumuz olan Suriye’de neredeyse unutulmaya yüz tutmuş, yüzlerce yıllık tarihi ve kültürel birikime sahip olan Türkmen soydaşlarımız bulunmaktadır. Suriye Türkmenleri, I. Dünya Savaşı sonucunda Suriye’nin Osmanlı Devleti’nin elden çıkması ve bu bölgede Fransız manda yönetiminin kurulmasıyla büyük baskılara maruz kalmışlardır. Aynı şekilde Hatay’ın Türkiye’ye katılması sürecinde ve sonrasında Arap hükümetleri, Türkmenlere karşı baskı ve asimilasyon politikası takip ederek onları kendileri gibi Sünni Müslüman olan Arap çoğunluk içinde eritmeye çalışmışlardır. Hatay’ın ana vatana katılmasından sonra Türkiye’nin Suriye’deki Türklerin haklarını korumaya yönelik bir politikasının olmaması ise Arap hükümetlerinin işini kolaylaştırmıştır. Suriye Türkmenlerine yönelik asimilasyon politikasını, 1963 yılından beri ülkede iktidarı altında tutan Baas Partisi ve 1970 yılından itibaren de Baas Partisi’ne egemen olan Hafız Esad, daha katı bir şekilde sürdürmüştür. Esad yönetimi tarafından Osmanlı bakiyesi ve Türkiye’nin casusları olarak görülen Türkmenler, birçok haktan mahrum bırakılmışlar, ülkede siyasi ve ekonomik alanda güç oluşturmaları engellenmeye çalışılmıştır. Esad döneminde Türkiye ve Suriye arasındaki sınır, su ve terör sorunu Türkmenlere yönelik baskı ve sindirme politikasını da artırmıştır. Bu asimilasyon ve baskı politikaları sonucunda Türkmenlerin bir kısmı Araplaşarak dillerini, hatta kimliklerini kaybetmişlerdir. Böylelikle Suriye’deki yüzlerce yıllık Türk varlığının izleri yok edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriye Türkmenleri, Baas Rejimi, Hafız Esad dönemi, Araplaştırma politikası, Türkiye-Suriye ilişkileri

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Gazi Üniversitesi. abdullah-aydin-22@hotmail.com

GİRİŞ

Suriye, sahip olduğu coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle tarih boyunca birçok uygarlığa ve topluluğa ev sahipliği yapmıştır. Suriye’de etkili olan bu topluluklardan biri de Oğuzlar olmuştur. İslamiyet’in kabulü ile Türkmen adı verilen Oğuz boyları, 11. yüzyıldan başlayarak kitleler halinde Suriye coğrafyasına gelmişler ve burayı yurt tutmaya başlamışlardır. Türkmenler ağırlıklı olarak başta Halep olmak üzere Lazkiye, Hama, Humus ve Şam’a yerleşmişlerdir. Selçuklu, Memlûk ve Eyyubi Devletleri döneminde Türklerin Suriye’deki etkinlikleri artmıştır. 1516’dan sonra yönetimi Osmanlı Devleti’ne geçen bölge, 1918 yılına kadar kesintisiz olarak 402 yıl boyunca Türklerin hâkimiyeti altında kalmıştır.

I. Dünya Savaşı sonucunda 1918 yılında Suriye coğrafyası, İngiliz ve Arap birlikleri tarafından işgal edilmiştir. Bu işgal sonucunda yüz binlerce Türk asıllı, Suriye’de kalmıştır. 1920 yılında bölgeyi işgal eden Fransızlar, burada bir manda yönetimi kurmuşlardır. Bunun yanında Fransızlar, Suriye’de etnik ve dini azınlıkların güçlenmesini sağlayarak Suriye’de kendilerine bağlı ayrı hükümetler meydana getirmişlerdir. Suriye, 1946 yılında tam bağımsızlığına kavuşsa da Arap-İsrail Savaşları’ndaki başarısızlık ve birbirini takip eden birçok askeri darbeye istikrarını kaybetmiştir. 1958 yılında Mısır ve Suriye’nin birleşmesi de ülkede beklenen istikrarı getirmemiştir. 1963 yılında Suriye’deki Baas Partisi üyeleri, askeri bir darbeye ülkede iktidarı ele geçirmişlerdir. Suriye, 1963 yılından beri Baas yönetiminde olup, 1970’den itibaren Hafız Esad ve onun ölümünün ardından da oğlu Beşar Esad’ın kontrolünde bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, uzun bir dönem Ortadoğu coğrafyasında sınır olarak bize en yakın, ancak Türkiye’nin politik hayatına en uzak Türk topluluğu olan Suriye Türkmenlerinin Hafız Esad dönemindeki durumlarını bütün boyutlarıyla ortaya koymaktır. Hafız Esad döneminde Türkmenlere karşı uygulanan politikaları bilmek, günümüz Türkmenlerinin durumunu daha iyi anlamamızı sağlayacaktır.

1. Hafız Esad Döneminde Suriye

1.1. Hafız Esad’ın İktidara Yükselmesi

Hafız Esad, 1930 yılında kuzeybatı Suriye’deki Lazkiye’nin Kardaha adlı bir Nusayri²(Alevi) köyünde doğmuştur.³Suriye nüfusunun yüzde 10’unu oluşturan Alevilerin, tarih boyunca Suriye toplumunun geri kalanından yabancılaşma ve özerklik gelenekleri olmuştur. Esad, bulunduğu bölgedeki yoksulluk ve tecritten kurtulma amacıyla okumaya karar vermiş ve Lazkiye’de bir ortaokula girmeyi başarmıştır. Esad, ailesinde ilkokuldan sonra okuyan tek kişiydi. Sınıflarını birincilikle bitiren Esad, Baas Partisi’nin⁴ milli canlanma ve sosyal reform doktrininden etkilenerek on altı

² Nusayrilik, Muhammed b. Nusayr en-Nemiri (270/833) tarafından kurulmuş olan aşırı bir Şii fırkasıdır. Nusayrilik, “Suriye Aleviliği” olarak nitelendirilmek mümkündür. Bu mezhebin en belirgin vasfı, Hz. Ali’yi ilahlaştırmasıdır. Hristiyanlardaki teslis, Nusayrilerin inancına da girmiştir. Ali-Muhammed-Selman el-Farisi şeklinde bir teslis oluşturmuşlardır. Bu mezhep kendi içinde dört kola ayrılmıştır: 1. Haydariye; 2. Şimaliye veya Şemsiye; 3. Kilaziye veya Kameriye; 4. Gaybiyye. Bkz. Akdemir, S. (2000). Suriye’deki Etnik ve Dini Yapının Siyasi Yapının Oluşmasındaki Rolü. *Avrasya Dosyası*, 6 (1), 206; Karakaya, B. (1998). Suriye Dosyası. *Avrasya Dosyası*, 4 (1-2), 234-235.

³ Cleveland, W. L. (2008). *Modern Ortadoğu Tarihi*. (Çev: M. Harmanacı) İstanbul: Agora Kitaplığı, 441; Karakaya, a.g.m., 234.

⁴ Baas Partisi, 1943 yılında Suriye’de koyu birer Arap milliyetçisi ve Marksist olan Hristiyan Mişel Eflak ve Sünni Müslüman Salah Bitar tarafından kurulmuştur. Kurucuları “bölünmez bir Arap milleti” fikrini savunmuşlar, bunu gerçekleştirmenin yolu olarak da sömürgecilik ve emperyalizmin sonucu zayıflamış olan Arap iradesini yeniden canlandırmayı hedeflemişlerdir. Bu bağlamda kurulan partiye de Baas (Diriliş) ismini vermişlerdir. Baas Partisi, ilk kongresini 1947’de gerçekleştirerek bağımsızlık sonrası Suriye siyasi platformundaki yerini almaya başlamıştır. Baas Partisi iç tüzüğünde mezhep, aşiret, bölge bağları reddedilerek Arap milliyetçiliği bağlamında Arap ulusunun kültürel bağları vurgulanmıştır. Baas’ın temel sloganı “Birlik, Özgürlük ve Sosyalizm”dir. Bu slogandaki birlik, bütün Arap ulusunun tek bir çatı altında

yaşında bu partiye girmiştir. Burada aktif bir Baas örgütleyicisi olmayı başarmıştır. Liseden sonra yeteneği ve hırslı olmasına rağmen ailesi üniversite eğitimini destekleyecek güçte değildi. Esad ve bazı Alevi arkadaşları için tek yol, parasız eğitimiyle askeri akademiye girmek olmuştur. Akademiye yoksul bir köy çocuğu, lise üstü eğitim görebilir ve silahlı kuvvetlerde devleti adına çalışabilirdi. Esad, 1951'de akademiye girerek yeni kurulmakta olan havacılık bölümüne ayrılmıştır. Üstün bir öğrenci olduğu için Sovyetler Birliği'ne savaş pilotu eğitimi almaya gönderilmiştir. Suriye silahlı kuvvetlerinde subaylar, askerlikle olduğu kadar devlet işleriyle de uğraşırlardı. Nitekim Esad, subaylığının yanında Baas Partisi içinde örgütlenme faaliyetlerine devam etmiştir.⁵

1958 yılında Mısır ve Suriye bölgede güçlü bir Arap cephesi oluşturmak için Birleşik Arap Cumhuriyeti adı altında birleşmişlerdir. Bu birleşimde Baas Partisi de aktif bir rol oynamıştır. Esad, Mısır lideri Nasır'a hayrandı ve Arap birliği fikrini destekliyordu. Ancak Mısır'ın birliğe hâkim olmasından ve özellikle de Nasır'ın Baas Partisi'nin dağıtılmasından ısrar etmesinden rahatsız olmuştur. Nihayetinde 28 Eylül 1961'de gerçekleşen bir darbeyle Suriye, Birleşik Arap Cumhuriyeti'nden ayrılmıştır. Esad ve subay arkadaşları, 1963'te bir darbeyle Baas'ı tekrar iktidara getirmişlerdir.⁶ Bu darbe, birbirine sıkıca bağlı genç Alevi subayları da iktidara getirmişti ve bunlar Suriye siyasi hayatındaki etkilerini artırmaya çalışıyorlardı. Bu grupta otuz üç yaşında Suriye hava kuvvetleri komutanı olan Esad'dan başka, her ikisi de köylü Alevi kökenli olan Muhammed Umran ve Salih Cedit bulunuyordu. Devlet Başkanı Emin el-Hafız, Sünni bir Müslüman olmasına rağmen iktidar üç genç alevinin elinde olmuştur.⁷

Baas Partisi içinde zamanla görüş ayrılıklarından kaynaklanan iki farklı grup ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki çoğunluğunu Sünnilerin oluşturduğu Pan-Arabizmi savunan eski Baasçılar iken, diğeri Suriye milliyetçiliğini savunan, başta Alevi subaylar olmak üzere dini azınlıklardı. Dini azınlığa mensup subaylar için Pan-Arabizm, Sünni egemenliği ve baskısı demektir. O yüzden bu subaylar Suriye milliyetçiliğini ön plana çıkarmışlardır.⁸ Bu iki grup arasındaki çatışmalar iyice artmıştır. Salih Cedit ve Hafız Esad etrafında toplanmış olan çoğunluğu Alevi, bir bölümü de Dürzi olan subaylar 23 Şubat 1966'da yeni bir askeri darbe yaparak iktidarı ele geçirmişlerdir. Emin el-Hafız ile birlikte Pan-Arabizmi savunan Salah Bitar ve Mişel Eflak'ın da bulunduğu birçok kişi yönetimden ve partiden uzaklaştırılmıştır.⁹ Bu darbe sonucunda Sünni kökenli Nureddin Atassi devlet başkanı olurken, Hava Kuvvetleri Komutanı Hafız Esad, Savunma Bakanlığı'na getirilmiştir.

İsrail'i ortadan kaldırmak ve işgal altındaki Arap topraklarını kurtarmak amacıyla girişilen 1967 Savaşı, Arap Bloğunun yenilgisiyle sonuçlanmış, Suriye'nin en stratejik

toplanması anlamına gelir. Özgürlük, bütünleşmiş Arap ulusunun yabancı güçlerden bağımsızlığını simgeler. Sosyalizm, ise Arap sosyalizminin bağımsız olduğu ve herhangi bir doktrin takip etmediği, ancak Arap ideolojilerinden yararlandığı şeklinde açıklanmıştır. Baas Partisi'ne göre Arapların yaşadığı coğrafya ana vatanıdır. Arap ana vatanı, doğuda Pers körfezi ve Hint Okyanusu'na, batıda Atlantik Okyanusu'na, kuzeyde Toros Dağları ve Akdeniz'e, güneyde ise Orta Afrika'ya kadar uzanır. Partinin amacı bu Arap ana vatanını sömürgecilerin elinden kurtararak Arapların birleşmesini sağlamaktır. Geniş bilgi için bkz. Şen, S., (2004). *Ortadoğu'da İdeolojik Bunalım: Suriye Baas Partisi ve İdeolojisi*. İstanbul: Birey Yayıncılık, 115-119; Arı, T. (2008). *Geçmişten Günümüze Orta Doğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*. (Dördüncü Baskı). Bursa: Marmara Kitap Merkezi Yayıncılık, 270-271; Cleveland, a.g.e., 361-362; İbas, S. (2004). *Türkiye Suriye İlişkilerinin Tarihi*. T.Yılmaz ve M. Şahin (Editörler). *Orta Doğu Siyasetinde Suriye*, Ankara: Platin Yayınları, 36-38; Yılmaz, T. (2011). Suriye'de Baas Yönetimi. *Mülkiye Dergisi*, 35 (272), 107; Akdemir, a.g.m., 221-222.

⁵ Cleveland, a.g.e., 442-443.

⁶ Yılmaz, a.g.m., 108; Arı, a.g.e., 271-272; İbas, a.g.m., 49; Cleveland, a.g.e., 442.

⁷ Cleveland, a.g.e., 442; Yılmaz, a.g.m., 108.

⁸ Akdemir, a.g.m., 223; Şen, a.g.e., 234.

⁹ Şen, a.g.e., 251; Arı, a.g.e., 273; Cleveland, a.g.e., 443.

bölgelerinden biri olan Golan Tepeleri bu savaşta kaybedilmiştir. Bu durum Suriye ve Mısır'daki radikal sosyalist rejimlere duyulan güveni yok etmiştir. Suriye iç politikasında ılımlılar ve sağcıların eline ise önemli bir koz geçmiştir. Suriye'de bütün karar alma mekanizmasını kendi kontrolü altına almak isteyen Genelkurmay Başkanı Hafız Esad, 13 Kasım 1970'te bir darbe gerçekleştirmiştir. Bu darbeyle Ahmet Habib devlet başkanlığına getirilirken, Hafız Esad başbakanlık ve parti genel sekreterliği görevini üstlenmiştir. 12 Mart 1971 tarihinde yapılan halk oylamasıyla Hafız Esad, Suriye'nin ilk Nusayri kökenli devlet başkanı olmuştur. Bu durum Suriye iç politikasında da bir dönüm noktası olmuş, nüfusun %10-12'sini oluşturan Nusayri toplum, ülkede iktidarı bırakmamak üzere ele geçirmiştir.¹⁰

1.2. Esad'ın İktidarını Sağlamlaştırması

Suriye'de 1971 yılında iktidara gelmiş olan Hafız Esad'ın otoritesi, 1973 yılında yürürlüğe giren daimi anayasa ile iyice artmıştır. Anayasanın devlet başkanına çok geniş yetkiler vermesi Esad'a, ülkenin bütün kurumları üzerinde mutlak bir hâkimiyet kurma imkanı sağlamıştır. Anayasanın en tartışmalı maddesi ise devlet başkanının Müslüman olması şartının kaldırılmış olmasıydı. Bu durum Suriye'deki Sünni çoğunluğun tepkisine ve gösterilerine yol açmış, bunun üzerine Esad, geri adım atarak maddeyi devlet başkanının Müslüman olması şeklinde değiştirmiştir. Aynı zamanda Şii ulemasının önde gelen bir üyesinden Alevilerin Müslüman olduğunu belirten bir fetva almıştır. Böylelikle Esad, devlet başkanlığı konumunu Sünni halk nezdinde meşrulaştırmaya çalışmıştır.¹¹

Hafız Esad, bir yandan da kendi iktidarını devam ettirmek için tüm yönetim kademelerine güvendiği kimseleri, yakın çevresini ve akrabalarını yerleştirmiştir. Alevi kökenli subaylar orduda ve güvenlik örgütlerinde en önemli mevkilere getirilmişler, böylece rejimin devamında çıkar sahibi olmuşlardır. Alt yönetim kademelerinde görev alan Sünni Müslümanların ise eski kentli siyasetçi seçkinlerden olmamasına dikkat edilmiştir. Bu şekilde rejimin belirgin bir Alevi görüntüsü alması, Sünni çoğunlukta kuşku uyandırmaya başlamıştır.¹²Hafız Esad'ın dış politikasındaki öncelikli konu İsrail olmuştur. Esad, Suriye'nin görevinin ABD destekli İsrail tehdidine direnmek ve Arap birliği davası için çalışmak olduğuna inanmıştır. Esad, 1967 Savaşı'nda İsrail'in işgal ettiği Golan Tepelerini geri almayı hedeflemiştir. Bu amaçla Mısır ile ittifak yaparak İsrail'e savaş açmış, ancak 1973 Arap-İsrail Savaşı, Suriye'nin yenilgisi ile sonuçlanmıştır. Bu yenilgiye rağmen Golan Tepeleri için savaşa girilmesi ve yeni Suriye ordusunun öncekilerden daha iyi performans göstermesi Esad'a prestij kazandırmıştır.¹³

Hafız Esad'ın başlangıçta bölgesel olarak izlediği politikalar, Suriye içinde çok tutulmuş, ülke içinde kendi durumunu sağlamlaştırılmıştır. Arap dünyasında Pan-Arap birliği konusundaki siyasetiyle Nasır'ın halefi olarak görülmüştür. Ancak Esad'ın Lübnan iç savaşına karışması ve Lübnan'da Filistin Kurtuluş Örgütü'ne karşı Maruni Hristiyanları desteklemesi hem Suriye'de hem de Arap dünyasında sorgulanmasına yol açmıştır. 1980-88 İran-Irak Savaşı'nda Arap devletlerinin büyük çoğunluğu Irak'ı desteklerken Suriye, Arap olmayan Şii İran'ın yanında yer almıştır. Hafız Esad, İran'daki rejimi ABD-İsrail düzenine bir protesto olarak görmüş, Arapların bu rejimi desteklemeleri gerektiğine inanmıştır. Arap ülkeleri ise kendi ülkelerindeki Şiiler üzerinde etki kurarak siyasi yapılarını tehdit edebilecek İran rejimini tehlikeli olarak

¹⁰ Arı, a.g.e., 273-274; Şen, a.g.e., 256-273; İbas, a.g.m., 50.

¹¹ Cleveland, a.g.e., 444; Arı, a.g.e., 461; Şen, a.g.e., 274-275.

¹² Cleveland, a.g.e., 444; Arı, a.g.e., 462.

¹³ Cleveland, a.g.e., 448; Yılmaz, a.g.m., 110.

görmüşlerdir. Bu durum Suriye'nin Arap dünyasından giderek daha fazla dışlanmasına yol açmıştır.¹⁴

Suriye halkının çoğunluğu, Esad'ın Lübnan'da Filistin Kurtuluş Örgütü'ne karşı müdahalesine ve Irak ile savaşında İran'ı desteklemesine karşı çıkmıştır. Ülkede Alevi ve laik rejime karşı Sünni muhalefet giderek artmıştır. İslami bir yönetim tarzı kurmayı hedefleyen Müslüman Kardeşler Teşkilatı'nın Suriye kolu bu muhalefetin başını çekmiştir. Muhalefet eski ticari kentler olan ve Türklerin de yaşadığı Halep, Hama ve Humus'ta yoğunlaşmıştır. Şubat 1982'de Hama'da Müslüman Kardeşler'in başlattığı ayaklanma Esad'a bağlı birlikler tarafından kanlı bir şekilde bastırılmış, 10 bin ile 30 bin arasında değişen sayıda insan kendi ülkelerinin askerleri tarafından öldürülmüştür.¹⁵ Hama ile birlikte ülkedeki tüm muhalifler de baskı ve tutuklamalarla sindirilmiş, Esad iktidarını bu şekilde sağlama almaya çalışmıştır.¹⁶

Hafız Esad döneminde Sovyetler ile olan ilişkiler iyice gelişmiştir. Nitekim 1980 Ekiminde Sovyet Rusya ile Suriye arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma iki ülke arasındaki siyasi ve askeri ilişkilerin güçlendirilmesini öngörmüştür. Sonuçta Suriye Sovyetler tarafından yoğun bir şekilde silahlandırılmış, birçok Sovyet uzman ve danışman Suriye'de görev almıştır. Böylelikle Suriye, Sovyetlerin Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'deki önemli üslerinden biri haline gelmiştir.¹⁷

2. Hafız Esad Dönemi'nde Türkmenlerin Durumu ve Türkiye-Suriye İlişkileri

Esad döneminde Türkmenlere uygulanan baskı ve asimilasyon siyasetinden önce Suriye'de Türkmenlerin nüfusu hakkında bilgi edinmekte fayda vardır. Suriye çeşitli etnik ve mezhepsel yapılardan meydana gelen bir ülkedir. Bu anlamda Suriye'deki en önemli etnik gruplardan birisi de bu coğrafyada bin seneden bu yana yaşamakta olan Türkmenlerdir. Türkmenlerin Suriye'deki nüfus oranları ve yerleşimleri ile ilgili bilgi veren çeşitli kaynaklar bulunmaktadır. 1906 yılında yayınlanmış olan Halep Vilayeti salnamesi, günümüz Suriye coğrafyasında ne kadar Türkün yaşadığına dair bilgiler vermektedir. Salnamede, Halep'te yer alan Türk mahallelerinin adları sayılmaktadır. Halep dışında 350 Türk köyünün varlığı belgede yer almaktadır. Buna göre Halep şehri ve çevresinde 200 bin, Lazkiye bölgesinde 150 bin, Telkere civarında 50 bin, Kuneytra (Golan) bölgesinde 100 bin ve diğer bölgelerde 300 bine yakın Türk yaşamaktadır. Böylece belgeden 20. yüzyılın başlarında Suriye'de 1 milyona yakın Türk'ün yaşadığı anlaşılmaktadır.¹⁸

1983 yılında Şam'daki Türk Büyükelçiliği'nin hazırladığı bir raporda Suriye'deki Türklerin toplam nüfusun %1'ini oluşturduğu belirtilmiştir.¹⁹ Bleaney de Suriye'deki Türklerin, ülke nüfusunun %1,2 ile %3 arasında olduğuna dair tahminde bulunmuştur.²⁰ Suriye'deki Türkler üzerine Türkiye'de ilk çalışmayı kaleme alan Mustafa Kafalı, Fransız hâkimiyeti zamanında bölgedeki Türklerin sayısının

¹⁴ Arı, a.g.e., 464-465; Yılmaz, a.g.m., 110.

¹⁵ 1982'de Hama'da Esad'a bağlı rejim askerleri tarafından Türkmeni, Taygur gibi Türk soyundan gelen yüzlerce aile bütün fertleriyle birlikte katledilmiştir. Öztürk, N. (1988). Suriye. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*. 56, 32.

¹⁶ Cleveland, a.g.e., 450-451; Arı, 465-466; Yılmaz, a.g.m., 111.

¹⁷ Arı, a.g.e., 467; Kirişçiöğlü, M. F. (2013). Suriye'de İç Savaş Sürerken Suriye Türkleri. *Yeni Türkiye, Türk Dünyası Özel Sayısı-II*, 9 (54), 2290.

¹⁸ Şamil, A. (2003). Golan Türkmenlerinin Kaderi., Ü. Özdağ, Y. Kalafat, M. S. Erol. (Editörler). *21. Yüzyılda Türk Dünyası Jeopolitiği*. Ankara. Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 187.

¹⁹ Öztürk, N. (1997). Suriye Türkleri ve Türkiye-Suriye İlişkileri. *Yeni Türkiye Dergisi-Türk Dünyası Özel Sayısı II*, 3 (16), 1679; Kirişçiöğlü, a.g.m., 2286.

²⁰ Bleaney, C.H. (1995). Suriye'nin Türk Halkları., M. Bainbridge (Editör). (Çev.M. Harmancı). *Dünyada Türkler*. İstanbul: Say Yayınları. (Eserin orijinali 1995'de yayımlandı), 201.

500.000'den fazla olduğunu, 1973 yılında ise Türkçe konuşan 300.000 Türk olduğunu belirtmiştir.²¹ Kirişçiöğlü, 1995 yılında Suriye'nin nüfusunun 14.171.000 civarında olduğunu ve Suriye'de Türkçe konuşan Türklerin sayısının ise yaklaşık 1 milyon olduğunu bildirmiştir. Bu oranın da Suriye nüfusunun % 6,5'ini oluşturduğunu belirtmiştir.²² Şandır ise 1998 yılında yayımladığı makalesinde Suriye'deki Türk nüfusunun 1,5 milyon olduğunu iddia etmiştir.²³ Bu anlamda Hafız Esad döneminde Suriye'de en az 1,5 milyon Türkmen nüfus bulunmaktaydı.

Suriye'deki hükümetlerin Araplaştırma politikası, ülkedeki dini azınlıkların çoğunun Arap olmasından dolayı büyük başarılar kazanmıştır. Kürtler, Çerkezler ve Türkmenlerin Sünni olmalarından dolayı başlıca dini toplum üyeleri olmaktan çıkarları bulunması da Araplaşmayı hızlandırmıştır. 20. yüzyılın ortalarında büyük sayıda Türkmen Araplaşmıştır.²⁴ Türkmenleri Araplaşmaya zorlayan birçok sebep vardır. Bunlar, Birinci Dünya Savaşı sırasında parçalanan Osmanlı Devleti'nin Ortadoğu topraklarını hâkimiyet altına alan İngiliz ve Fransızlar tarafından Araplara aşılana Türk düşmanlığı sebebiyle, Türklerin Arap çoğunluğu içerisinde yaşamlarını sürdürebilmek için asıllarını gizleyerek Araplaşma mecburiyetinde kalmaları; Suriye hükümetlerinin zaman zaman planlı olarak Türkler üzerinde iktisadi, kültürel ve idari baskılar uygulamaları; günlük konuşma dilinin Arapça oluşu; Türkçe eğitim veren okulların olmaması ve ülkeye Türkçe gazete, mecmua ve kitapların sokulmaması; Türk radyolarının uzun seneler Suriye'den dinlenmemesi veya çok güç dinlenmesi; Türk filmlerinin çeşitli bahanelerle gösterilmemesi; Türkler arasında spor ve kültürel faaliyetlerin olmamasıdır.²⁵

Suriye'de en kalabalık etnik unsurlardan biri olan Türkmenleri asimile etme ve Araplaştırma politikası, özellikle Hafız Esad döneminde planlı bir şekilde uygulanmıştır. Bu dönemde toprak reformu adı altında Türklere ait topraklar devletleştirilerek buralara Arap nüfus yerleştirilmiştir. Mesela Lazkiye bölgesindeki Kaynarca, Çolturman, Halep bölgesindeki Zeyyatlı, Karun, Mahzenli, Yaşlı, Çatalviran, Kurtviran, Medene, Şeyhyahya, Camusviran, Dedenoğlu, Kurudere ve Kirkmağara gibi köylerde önceden Türkmenler yaşarken bu köylerde artık Araplar oturmaya başlamıştır. Yine Türkçe köy isimleri de değiştirilerek Arapçaya çevrilmeye başlanmıştır. Bu politikaya bağlı olarak Lazkiye bölgesindeki Türkmen köylerinden İsabeyli (İseviye), Elmalı (Tuhafiye), Turunç (Ummutuyur), Kebeli (Rabia), Gebere (Ravda), Ablaklı (Beytiablak), Saldur (Samire), Ağcabayır (Elbeyda), Kolcuk (Durra), Şeren (Helve), Gökdağ (Elhadra), Halep bölgesindeki köylerden Taşatan (Mermaelhacer), Buzluca (Selce), Taşkapı (Babı Ihacar), Mazıcı (Amiriye), Kaklım (Nazha), Sekizler (Musmine), Alıcı (Talatıye), Taşlıhöyük (Telilcemal), Çobanbey (Elrai), Devehöyük (Tellihava), Kapveren (Eserriye), Kocalı (Musinne), Sipahiler (Elfersan), Arapçördük (Eyyubiye), Havahöyük (Telilhacar) ismini almıştır.²⁶ Bu şekilde Suriye'deki Türk varlığının izlerinin silinmesi ve Türkmenlerin daha kolay asimile olmaları hedeflenmiştir.

Suriye'deki Esad rejimi kendi sınırları içerisindeki Türkleri, Türkiye'nin casusu olarak görmüş, onlara devamlı potansiyel tehdit gözüyle bakmıştır. Bu yüzden Türkiye sınırına yakın yerlerdeki Türkler geri çekilerek buraya 10 km'lik bir kuşak dâhilinde

²¹ Kafalı, M. (1973). Suriye Türkleri-I. *Töre Dergisi*, 2, 32; Kafalı, M. (1973). Suriye Türkleri II. *Töre Dergisi*, 23, 29; Kirişçiöğlü, a.g.m., 2286.

²² Kirişçiöğlü, a.g.m., 2290.

²³ Şandır, M. (1998). Suriye Türklüğü. *Türk Yurdu*, 18 (133), 7.

²⁴ Bleaney, a.g.e., 203; Yılmaz, T. (1999). Türkiye-Suriye ilişkilerinin Genel Bir Değerlendirmesi ve Bu İlişkilerde Suriyeli Türklerin Durumu. *Türk Kültürü Dergisi*, 37 (430), 108.

²⁵ Kirişçiöğlü, a.g.m., 2290-2291; Börklü, M. Y. (2000). Lozan sonrası Suriye Türklerinin durumu ve genel problemleri. *Türk Yurdu*, 20 (150), 43.

²⁶ Kirişçiöğlü, a.g.m., 2291-2292; Yılmaz, Türkiye-Suriye ilişkilerinin..., 109; Öztürk, Suriye Türkleri..., 1680.

Arap köylüler yerleştirilmeye çalışılmıştır.²⁷ Şam yönetimi, Türkmenlerin çoğunlukta yaşadığı bölgede “Hatay’ın Kurtuluşu İçin Mücadele Örgütü” kurdurtmuştur. Bu örgüt bölgedeki Türkmenleri örgütlemeye çalışmış, ekonomik durumu kötü olan bazı Türkmenler de bu örgüte katılarak iş bulma imkânı elde etmişlerdir.²⁸ Yine Türkmenler kasıtlı ve bilinçli olarak İsrail ile yapılan savaşlarda cepheye sürülmüşler, böylece zayıflık ve yitirilerek nüfuslarının azaltılmasına çalışılmıştır.²⁹

Türkmenlerin büyükelçilik ve konsolosluklarla dahi ilişkileri kesilmeye çalışılmıştır. Suriyeli idarecilerin zulmünden korkan Türkmenler mümkün olduğunca resmi görevlilerle temastan kaçınmak zorunda kalmışlardır. Esad döneminde Suriye’ye özel şahıslara ait Türkçe gazete ve neşriyatın sokulması yasaklanmıştır. Büyükelçilik ve konsolosluklar dışında, hatta Türk vatandaşlarının dahi Türkiye’deki yakınları tarafından posta ile gönderilen kitap, mecmua gibi Türkçe neşriyat PTT idaresi tarafından sahiplerine verilmemiş ve imha edilmiştir.³⁰

Türkler, Suriye’deki Arap hükümetleri tarafından Araplardan ayrı bir topluluk olarak kabul edilmediği için Türkçe öğrenim veren okulları olmamıştır. Suriye yönetimi Ermeniler ve Süryaniler gibi gruplara azınlık gözü ile bakıp onlara dilleriyle eğitim imkânı verdiği halde Türklere böyle bir hak verilmemiştir.³¹ Suriye’de okullardaki Arap öğretmenler, Türkmen öğrencilere hakaret edip aşağılayıcı davranışlarda bulunmuşlardır. Mesela bu öğretmenlerin, Türkmen öğrencilere; “Siz okusanız da okumasanız da hiçbir yere varamayacaksınız, siz Suriye’de okumakla hiçbir makama gelemesiniz.” sözlerini söyleyerek ırkçı yaklaşımlarla hareket etmelerinden dolayı birçok Türkmen öğrenci, ilkokulda okulu bırakmış, eğitimden uzaklaşmış ve eğitim dışındaki meslek guruplarını seçmiştir. Böylelikle Türkmenlerin önemli kademelere gelmeleri, güç oluşturmaları engellenmek istenmiştir.³²

Suriye Devleti, Türkleri kimliklerinden ve tarihlerinden uzak tutmak onları Araplaştırmak için politikalar geliştirmiştir. “Türkler sömürgeci, işgalci ve barbardır. Arapların kadim medeniyetlerinin ve birikimlerinin üzerine konarak Arapların yükselmelerinin önüne geçmiştir.” demek zorunlu kılınmıştır. Suriye rejimi, Türk tarihini ve özellikle de Osmanlı Devleti dönemini her türlü yalanla karalamış, şanlı Türk tarihi lekelenmek istenmiş, Türk düşmanı bir nesil yetiştirmek amaçlanmıştır. Emeviler, Fatımiler ve ilk dönem Abbasileri yüceltilirken Türk dönemleri Arapların “kara çağı” olarak adlandırılmıştır. Bu bölgede kurulan Tolunoğulları, Akşitler, Artuklular, Kara ve Akkoyunlular, Zengiler, Memlükler, Selçuklular, Safeviler ve Eyyubiler Türk olarak gösterilmemiş, bu devletlerin Türklüğü gizlenmeye çalışılmıştır.³³

Esad döneminde Türk varlığını ve kültürünü silmek için Türkçe tamamen unutturulmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla Suriye’de Türkçe yayın yapmak suç sayılmış, Türkçe şiir, türkü söylemek yasaklanmıştır. Yine hükümet dairelerinde, cezaevlerinde, askeriyede, mahkemelerde Türkçe konuşmak yasaklanmış, Arapça konuşmak zorunlu hale getirilmiştir. Okullarda Türkçe konuşanların isimleri tespit edilmiş ve disiplin cezası verilmiştir. Ayrıca okullarda Arap çocuklar, Türkmen çocuklarla Türkçe konuşuyorlar diye dalga geçerek çocuklarda psikolojik rahatsızlık yaratmışlardır.³⁴

²⁷ Umar, Ö. O. (2002). Suriye Türkleri., H.C. Güzel, K. Çiçek ve S. Koca. (Editörler). *Türkler*, 20. Ankara: Yeni Türkiye Yay.,599; Kirişcioğlu, 2292; Börklü, a.g.m., 43.

²⁸ Yılmaz, Türkiye-Suriye ilişkilerinin..., 109.

²⁹ Kirişcioğlu, a.g.m., 2292.

³⁰ Kirişcioğlu, a.g.m., 2292, Öztürk, Suriye Türkleri..1681; Börklü, a.g.m., 42-43.

³¹ Umar, a.g.m., 599.

³² Komurcu, R., (2014). Bir Öğrenci Gözüyle Suriye Türkmenlerinin Eğitim Durumu *Türk Yurdu*, 103(317), 42.

³³ Cevizci, T. S. (2012). Fransa ve Baas Suriye’sinin Türkmenlere Baskıları. *21. Yüzyıl*, 40, 33-34.

³⁴ Cevizci, a.g.m.,34.

Türkmenlerin hakkını savunacak seslerini duyuracak bir dernek, parti kurulmasına izin verilmemiştir. Türkmenlerin eldeki verilere göre dernekleşmeye yönelik en eski teşebbüsleri 1959'da Mustafa Hamet tarafından yapılmıştır. Ancak dernek veya vakıf kurma iznine o tarihten 2011 olaylarının başlamasına kadar hiçbir olumlu yanıt verilmemiştir. Suriye'de Türkmenlerin siyasi faaliyet göstermesi, Türkmen kimliğini inkar etmek ve Baas Partisi içerisinde yükselmeme şartıyla kabul edilmiştir.³⁵ Esad döneminde Türkmenlerin siyasi faaliyetlerine izin verilmediği için Suriye Parlamentosu'nda temsil edilememişlerdir. Türkmenler 1970 yılından itibaren seçimlerde aday olmamışlar, ancak 1994 seçimlerinde adaylıklarını koymuşlardır. Seçimlerde Bayırbucak Türkmenlerinden Doktor Adnan Karayusuf, kırk binin üzerinde oy almasına rağmen, parlamentoya girememiştir. Karayusuf'un seçilmiş olduğuna kesin gözüyle bakılırken, gece yarısından sonra birkaç sandığın sayımının unutulmuş olduğu söylenmiştir. Bunun üzerine unutulduğu iddia edilen sandıkların sayımından sonra Karayusuf'un yerine Cemil Esad'ın yardımcısı seçilmiştir.³⁶ Bu durum her alanda olduğu gibi siyasi alanda da Türkmenlere karşı yapılan hukuksuzluğun ne boyutlara ulaştığını göstermiştir.

Suriye Başbakanı Abdurrauf Kassam 3-7 Mart 1986'da Türkiye'ye yaptığı ziyaret arifesinde kendisine Bulgaristan'daki soydaşlarımıza karşı yapılan zulümlerle ilgili gazeteci M. Ali Kışlalı tarafından bir soru yöneltilmiştir. Kassam ise kendisine yöneltilen bu soruyu, "Bulgaristan'daki Müslümanlar her şeyden önce Bulgarlar... Suriye'deki Hristiyanlar da Suriyelidir ve Arap'tır... Bir Suriyeli Arap olarak başka ülkelerdeki Müslümanlara karışmam." şeklinde cevaplandırmıştır. Bu cevap Suriye'nin Türklere karşı uyguladığı asimile politikasında hiçbir şeyin değişmediğini göstermiştir. Suriye hükümeti, ülke nüfusunun %75'ini oluşturan ve Türklerin de içerisinde bulunduğu Sünni Müslümanlara karşı sindirme ve baskı politikasını bu dönemde de sürdürmüştür.

1980-87 yılları arasında Suriye'den Türk vatandaşlığına geçmek isteyen 565 kişi başvuruda bulunmuştur. Bunlardan sadece 14'ü Arap, geri kalan 551'i Türk'tür. Türkler arasında 76 aile vatandaşlık talebinde bulunmuştur. Bunlara Ekim 1987'de Siirt valiliğine başvurarak iltica talebinde bulunan 8 kişilik Varna ailesi de eklenmiştir. Esad döneminde Suriye'deki Türklerin Türk vatandaşlığına geçmek amacıyla yaptıkları başvurulardaki artış, Türklerin Suriye'de huzurlu olmadıklarını, ekonomik, kültürel ve psikolojik yönlerden rahatsız olduklarını göstermiştir.³⁷

Hafız Esad döneminde Türklere karşı uygulanan asimilasyon siyasetinin yanında Türkiye ile olan ilişkilerde de sürekli sıkıntılar yaşanmıştır. Suriye'nin Hatay konusundaki tavrı, su sorunu ve terör meselesi iki ülke arasındaki sorunların temel kaynağını oluşturmuştur. Hatay'ın Türkiye'ye ilhakını hiçbir Suriye hükümeti kabul etmemiştir. Lübnan, Ürdün ve Filistin topraklarını içine alan "Büyük Suriye İdeali" çerçevesinde Hatay'ın da Suriye'ye ait olduğu iddiaları Esad rejimi döneminde sık sık gündeme getirilmiştir. Nitekim Suriye haritalarında Hatay ile birlikte Adana, Mersin, Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin ve Diyarbakır da Suriye sınırları içerisinde gösterilmiştir. Suriye'nin bu şekilde Türkiye'ye ait topraklara göz dikmesi iki ülke arasındaki ilişkileri çıkmaza sokmuştur.³⁸

Türkiye'yi zayıflatmak ve istikrarını bozmak isteyen Suriye, 1970'li yıllarda Marksist-Leninist Türk örgütlerine ve Ermeni terör örgütü ASALA'ya destek vermiştir. 1980'li yılların başında ise Türkiye'ye karşı faaliyet gösteren bölücü terör örgütü PKK'ya her

³⁵ Cevizci, a.g.m., 36.

³⁶ Yılmaz, Türkiye-Suriye ilişkilerinin..., 109.

³⁷ Öztürk, Suriye, 38; Umar, a.g.m., 600.

³⁸ Öztürk, Suriye Türkleri..., 1681-1682; İbas, a.g.m., 59-60; Yavuz, C. (2005). *Geçmişten Geleceğe Suriye-Türkiye İlişkileri*, Ankara: Ankara Ticaret Odası Yay.,361-362.

türlü lojistik, silah ve askeri eğitim desteği sağlamıştır.³⁹ Yine 1980'li yıllarda Suriye, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)'ne karşı olumsuz bir tavır takınmıştır. GAP ile kendi ülkesine gelen Fırat sularının %40'ının azalacağını düşünen Suriye yönetimi, bu projenin hayat bulmaması için PKK terör örgütüne olan desteğini artırmıştır.⁴⁰ 1987'de imzalanan Güvenlik ve İşbirliği Antlaşmasına rağmen Suriye, Türkiye'ye karşı terörizmi kullanmaya devam etmiştir.⁴¹

Suriye yönetimi, kendi ülkesinde Türkiye'nin uzantısı olarak gördüğü Türkmenlere karşı da PKK ile ortak hareket etmiştir. Nitekim Suriye'de Türk kimliğiyle ön plana çıkan Kadıllardan Ayvaz Hüseyin, Taşlı Hüyük'ten İbrahim Kasım, Kurcu Hüyük'ten Bilal, Saray'dan Münif ve Münir Köşker, İsa Bey'den Ramazan Hacı İbrahim ve Gebere'den Belediye Başkanı olan İzzet Sohta, Hafız Esad'ın kardeşi olan Cemil Esad'ın ve PKK'nın tezgâhı yüzünden yıllarca hapis yatmışlardır. Yine Hamza Acuz ve Metiş gibi Türk kökenliler bizzat PKK tarafından tutuklanıp Suriye istihbaratına teslim edilmişlerdir.⁴² Suriye bu şekilde terörü Türkiye'ye ve Türkmenlere karşı bir silah olarak kullanırken bu dönemde Türkiye'nin Suriye Türklerine yönelik herhangi bir politikası olmamıştır.

Hafız Esad, kendisine yönelik bombalama eylemlerini çıkarları doğrultusunda kullanmayı da bilmiştir. Nitekim 12 Haziran 1996 tarihli Cumhuriyet gazetesinin verdiği bilgiye göre, 6 Mayıs'ta Osmanlı İmparatorluğu döneminde idam edilen Arap milliyetçilerini anma toplantısına katılması beklenen Esad'ın geçiş güzergâhında bomba patlamış, ancak Esad bu törene katılmadığı için ölümden kurtulmuştur. Bu olaydan sonra çoğu Türk kökenli 600 kadar kişi tutuklanmıştır. Suriye Türkmen Birliği Başkanı İsmet Bozoğlu, Devlet Başkanı Hafız Esad'ın patlamaları bahane ederek Türkmenlere yönelik baskı ve sindirme siyasetine ağırlık verdiğini belirterek Lazkiye, Hama ve çevresinden 400 kadar Türk kökenlinin tutuklu olduğunu bildirmiştir. Ayrıca tutuklananların hemen hemen tamamının Türk kökenli olması, patlamaların arkasında Türkiye'nin bulunduğu Şam yönetiminin kuşkularını göstermiştir.⁴³ Bu olay, Suriye yönetiminin ülkesindeki Türklere Türkiye'nin casusları olarak baktığını bir kez daha kanıtlamıştır.

Türkiye'nin baskısı sonucu Şam'da ikamet etmekte olan PKK lideri Abdullah Öcalan, sınır dışı edilmiş, arkasından 20 Ekim 1998'de Adana Mutabakatı imzalanmış ve teröre karşı Güvenlik İşbirliği Komisyonu kurulmuştur. Böylelikle Suriye ülkesinde PKK'nın hiçbir faaliyetine izin vermeyeceğini kabul etmiştir. Bu antlaşma ile iki ülke arasında askeri bir çatışma son anda önlenmiştir.⁴⁴ Hafız Esad, öldüğü 10 Haziran 2000 tarihine kadar Suriye'de tek adam olarak iktidarını devam ettirmiştir. Ölümünden sonra Baas Partisi'nin aday gösterdiği oğlu Beşar Esad, 10 Temmuz 2000 tarihinde yapılan bir referandum sonucunda oyların % 97'sini alarak yedi yılına Suriye'nin yeni devlet başkanı olmuştur.⁴⁵ Böylelikle Suriye'yi demir yumrukla yöneten Baas iktidarının ve Esad hanedanlığının devam etmesi sağlanmıştır.

³⁹ Börklü, a.g.m., 44; İbas, a.g.m., 68.

⁴⁰ İbas, a.g.m., 69; Yavuz, a.g.e., 389-390.

⁴¹ Börklü, a.g.m., 45; Şen, a.g.e., 307-308; Yavuz, a.g.e., 394.

⁴² Cevizci, a.g.m., 34.

⁴³ Esad'a başarısız suikast. (12 Haziran 1996). *Cumhuriyet*, 1, 10.

⁴⁴ Maden, F. (2014). Suriye'nin Türkiye Geçmişi. *Türk Yurdu*, 103 (317), 21; İbas, a.g.m., 70-76; Şen, a.g.e., 308. Bu konu hakkında geniş bilgi için bkz. Yavuz, a.g.e., 436-449.

⁴⁵ Yılmaz, Suriye'de Baas Yönetimi, 112; Şen, a.g.e., 312-313.

SONUÇ

11. yüzyıldan başlayarak Türkmenlerin kitleler halinde göç etmeleriyle adeta bir Türk yurdu haline gelen Suriye coğrafyası, yüzlerce yıl Türklerin hâkimiyetinde kalmıştır. I. Dünya Savaşı'nda Ortadoğu toprakları, Osmanlının elinden çıktıktan sonra bir daha huzur yüzü görmemiş, etkileri günümüze kadar süren iç karışıklıklar ve savaşlara sahne olmuştur. Türk İstiklal Savaşı'nda Suriye'de kalan Türkler de Fransız işgaline karşı mücadele vererek Kuzey Suriye'de Türklerin yoğun olarak yaşadığı yerlerin ana vatana katılmasını amaçlamışlardır. TBMM Hükümeti ve Fransa arasında imzalanan 20 Ekim 1921 tarihli Ankara Antlaşması ile güney sınırimız çizilmiştir. Dönemin savaş şartlarından dolayı Halep, İskenderun Sancağı gibi Türklerin yoğun olarak yaşadığı yerler Fransız mandasındaki Suriye'ye bırakılmak zorunda kalmıştır. Ankara Anlaşması'nın 7. maddesi, İskenderun bölgesinde özel bir yönetim kurulmasını, bu bölgedeki Türklerin kültürlerinin korunmasını ve Türkçenin resmi dil olmasını içermektedir. Dolayısıyla Ankara Anlaşması Suriye Türkmenleri konusunda Türkiye'ye bir anlamda garantörlük vermiştir.

Hatay'ın 1939'da Türkiye'ye katılmasından sonra adeta kaderlerine terk edilmiş, ihmal edilmiş Suriye'deki Türkmen soydaşlarımıza karşı Baas iktidarı özellikle de Hafız Esad döneminde sistematik bir şekilde baskı ve Araplaştırma politikası uygulanmıştır. Fransız manda yönetimi ile başlayıp Esad iktidarı döneminde artarak süren asimilasyon politikası sonucunda Türkmenlerin büyük bir kısmı dillerini, hatta milli kimliklerini kaybetmişlerdir. Bölgede Türkiye'nin uzantısı olarak görülen Türkmenlerin etnik kimlikleri tanınmadığı gibi siyasi hayatta etkin olmalarının önü kesilmiştir. Türkmenlerin kendi dillerini, kültürlerini yaşatmalarına dahi izin verilmemiştir. Türkmenlerin önde gelen liderleri ise ya hapsedilip öldürülmüşler ya da baskıyla sindirilmişlerdir. Bu durum Türkmenlerin kendi içlerine kapanmalarına, kimliklerini gizlemelerine neden olmuş, Türkmenler arasında siyasal bir milliyetçilik oluşmasını da engellemiştir. Hafız Esad döneminde Türkiye ile olan ilişkilerde de büyük sorunlar yaşanmıştır. Suriye'nin Hatay'ı kendi topraklarına katmak istemesi, Türkiye'ye karşı terörü desteklemesi, su sorunu iki ülke arasındaki ilişkileri uzun yıllar sıkıntıya sokmuştur.

2000 yılında Hafız Esad'ın ölümüyle yerine geçen oğlu Beşar Esad ile birlikte ülkede demokratik reformlar konusunda umutlar doğmuştur. Beşar Esad döneminde Türkiye-Suriye ilişkileri oldukça gelişmiştir. Suriye Türkmenleri de bu gelişmelere paralel olarak az da olsa rahatlatma imkanı bulmuşlardır. 2010 yılında Tunus'ta başlayıp diğer Arap ülkelerine yayılan, demokrasi ve hak arayışlarını ön plana çıkaran Arap Baharı, Mart 2011'de Suriye'yi de etkilemiştir. Suriye'deki Arap Baharı süreci, dünya ve hatta Türkiye kamuoyunun fazla bilgi sahibi olmadığı Suriye Türkmenlerini ön plana çıkarmıştır. Mart 2011'deki halk ayaklanması ile beraber Türkmen milliyetçiliği de uyanışa geçmeye başlamıştır. Türkmenler, Esad rejimine karşı gösterilerde yer alarak demokratik ve özgürlükçü tavırlarını ortaya koymuşlardır. Yıllarca her türlü baskı ve zorbalığa boyun eğmek zorunda bırakılan, kimlikleri yok sayılan Türkmenler, Suriye devriminde "biz de varız" diyerek harekete geçmişler, önlerine çıkan bu fırsatı değerlendirme çabasına girmişlerdir. Suriye Türkmenleri konusunda saha araştırması da yapan Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin araştırmalarına göre Suriye'de 1,5 milyon Türkçe konuşan, 2 milyon da asimile olmuş toplam 3,5 milyon Türkmen vardır.

Türkiye, Suriye Türkmenlerinin varlığını geç fark etmişse de kendisiyle aynı soy, kültür ve tarih birliğine sahip olduğu Türkmenlerin demokratik ve üniter bir Suriye için oldukça kritik bir öneme sahip olduğunu anlamıştır. Çünkü Suriye'nin bütünlüğü ve istikrarı Türkiye'nin güvenliği ve istikrarı demektir. Ankara Antlaşması'nın 7. maddesi Suriye Türkmenlerinin kültürel ve sosyal haklarının korunması konusunda

Türkiye'ye garantörlük hakkı tanımaktadır. Dolayısıyla Türkmenlerin hakları, hukuki ve siyasi anlamda Türkiye'nin sorumluluğu altındadır. Türkiye, Esad sonrası Suriye siyasetinde ve anayasasında ülkenin ikinci büyük etnik unsuru olan Türkmen varlığının resmen temsili için çalışmalı, Suriye'de Türk kültürünün gelişmesini ve Türkçenin resmi dillerden biri olarak tanınmasını sağlamalıdır. Türkmenler, her alanda desteklenerek onların kültürlerini ve Türkiye ile olan bağlarını korumaları sağlanmalıdır. Suriye'nin bin yıllık Türk yurdu olduğu çeşitli bilimsel yayınlarla dünyaya duyurulmalı, bu konudaki araştırmaların önü açılmalıdır. Türkmenler, uzun yıllar örgütlenme ve siyasi muhalefet geleneğinden mahrum kaldıkları için bugün bunun sıkıntısını yaşamaktadırlar. Türkiye, bu anlamda Suriye Türkmenlerinin güçlü bir şekilde örgütlenmelerini ve haklarını uluslararası platformda savunmalarını sağlamalıdır. Ancak bu şekilde Suriye Türkmenleri, Suriye'de hak ettikleri konuma kavuşarak kimliklerini korumayı başaracak ve geleceğe güvenle bakmayı başaracaklardır.

KAYNAKÇA

- Akdemir, S. (2000). Suriye'deki Etnik ve Dini Yapının Siyasi Yapının Oluşmasındaki Rolü. *Avrasya Dosyası*, 6 (1), 221-235.
- Arı, T. (2008). *Geçmişten Günümüze Orta Doğu: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*. (Dördüncü Baskı). Bursa: Marmara Kitap Merkezi Yayıncılık, 270-467.
- Bleaney, C.H. (1995). Suriye'nin Türk Halkları., M. Bainbridge (Editör). (Çev.M. Harmancı). *Dünyada Türkler*. İstanbul: Say Yayınları. (Eserin orijinali 1995'de yayımlandı), 201-203.
- Börklü, M. Y. (2000). Lozan sonrası Suriye Türklerinin durumu ve genel problemleri. *Türk Yurdu*, 20 (150), 43-45.
- Cevizci, T. S. (2012). Fransa ve Baas Suriye'sinin Türkmenlere Baskıları. *21. Yüzyıl*, 40, 33-36.
- Cleveland, W. L. (2008) *Modern Ortadoğu Tarihi*. (Çev: M. Harmancı) İstanbul: Agora Kitaplığı, 361-451.
- Esad'a başarısız suikast. (12 Haziran 1996). *Cumhuriyet*, 1, 10.
- İbas, S. (2004). Türkiye Suriye İlişkilerinin Tarihi. T.Yılmaz ve M. Şahin (Editörler). *Orta Doğu Siyasetinde Suriye*, Ankara: Platin Yayınları, 36-76.
- Kafalı, M. (1973). Suriye Türkleri-I. *Töre Dergisi*, 2, 32.
- Kafalı, M. (1973). Suriye Türkleri II. *Töre Dergisi*, 23, 29.
- Karakaya, B. (1998). Suriye Dosyası. *Avrasya Dosyası*, 4 (1-2), 234.
- Kirişçiöğlü, M. F. (2013). Suriye'de İç Savaş Sürerken Suriye Türkleri. *Yeni Türkiye, Türk Dünyası Özel Sayısı-II*, 9 (54), 2286-2292.
- Komurcu, R., (2014). Bir Öğrenci Gözüyle Suriye Türkmenlerinin Eğitim Durumu *Türk Yurdu*, 103(317), 42.
- Maden, F. (2014). Suriye'nin Türkiye Geçmişi. *Türk Yurdu*, 103 (317), 21.
- Öztürk, N. (1988). Suriye. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*. 56, 32-38.
- Öztürk, N. (1997). *Suriye Türkleri ve Türkiye-Suriye İlişkileri*. *Yeni Türkiye Dergisi-Türk Dünyası Özel Sayısı II*, 3 (16), 1679-1682.
- Şamil, A. (2003). Golan Türkmenlerinin Kaderi., Ü. Özdağ, Y. Kalafat, M. S. Erol. (Editörler). *21. Yüzyılda Türk Dünyası Jeopolitiği*. Ankara. Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 187.
- Şandır, M. (1998). Suriye Türklüğü. *Türk Yurdu*, 18 (133), 7.
- Şen, S., (2004). *Ortadoğu'da İdeolojik Bunalım: Suriye Baas Partisi ve İdeolojisi*. İstanbul: Birey Yayıncılık, 115-313.
- Umar, Ö. O. (2002). Suriye Türkleri., H.C. Güzel, K. Çiçek ve S. Koca. (Editörler). *Türkler*, 20. Ankara: Yeni Türkiye Yay., 599-600.
- Yavuz, C. (2005). *Geçmişten Geleceğe Suriye-Türkiye İlişkileri*, Ankara: Ankara Ticaret Odası Yay, 361-449.

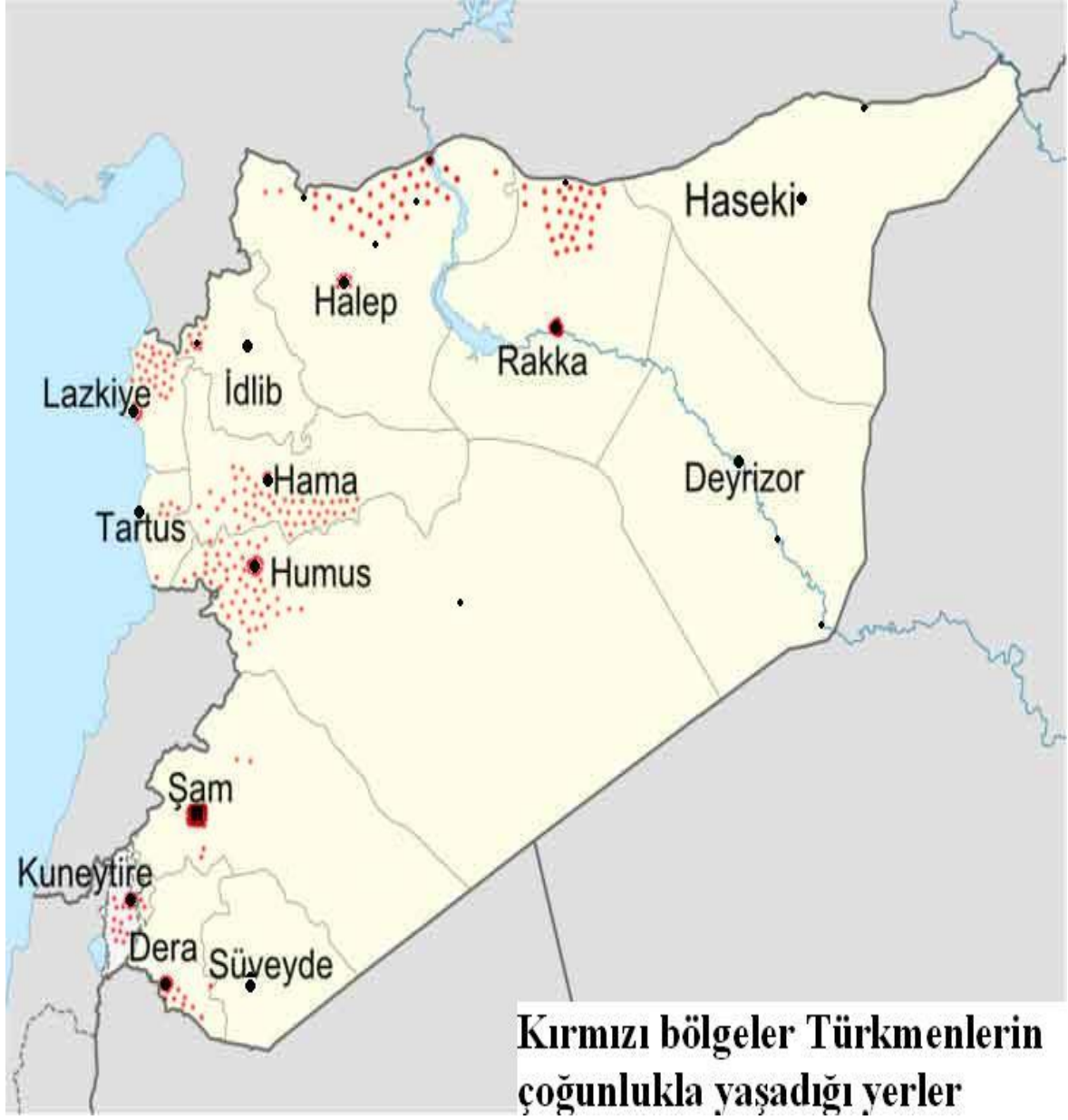
Yılmaz, T. (1999). Türkiye-Suriye İlişkilerinin Genel Bir Değerlendirmesi ve Bu İlişkilerde Suriyeli Türklerin Durumu. *Türk Kültürü Dergisi*, 37 (430), 108-109.
Yılmaz, T. (2011). Suriye’de Baas Yönetimi. *Mülkiye Dergisi*, 35 (272), 107-112.

Harita 1: Suriye Arap Cumhuriyeti Haritası

Kaynak: Sandıklı, A. ve Semin, A. (Kasım 2012). Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye. *BİLGESAM*, 52, 7.

Harita 2: Suriye'deki Türkmenlerin Yoğun Olarak Yaşadığı Yerler

Kaynak: Öztürkmen, A., Duman, B., Orhan, O. (Kasım 2011). Suriye'de Değişimin Ortaya Çıkardığı Toplum: Suriye Türkmenleri. *ORSAM*, 83 (14), 22.